

Op weg naar een inclusieve gemeente Nijkerk

Rekenkameronderzoek

naar de Nijkerkse Inclusie Agenda

Januari 2024

REKENKAMER
VALLEI &
VELUWERAND

COLOFON

De rekenkamer

De rekenkamer Vallei en Veluwerand is een gemeenschappelijke onafhankelijke rekenkamer van de gemeenten Barneveld, Bunnik, Bunschoten, Leusden, Nijkerk, Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg en Zeewolde.

De rekenkamer bestaat uit een voorzitter en vier leden: de heer M. Pen (voorzitter), de heer H.M. ter Beek, de heer J.C.T.M. Doorakkers, de heer M. Neimeijer, en mevrouw J.T. Versteegh. De rekenkamer heeft twee secretaris-onderzoekers: mevrouw I.M.T. Spoor en mevrouw M.E. Barel-Glashouwer.

Inhoudsopgave

1. Inleiding 3
1.1 Aanleiding onderzoek 3
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen 3
1.3 Onderzoekaanpak 4
1.4 Afbakening 5
2. Wetgeving, beleid en financiën 6
2.1 Voldoet Nijkerk aan de belangrijkste (wettelijk) gestelde eisen? 6
2.2. Werkt de Inclusie Agenda door op andere terreinen? 8
2.3 Zijn de doelgroepen in beeld en betrekt de gemeente hen bij beleidsvorming? 8
2.4 Welke middelen zijn besteed aan de Inclusie Agenda? 9
2.5 Toekomstplannen en ontwikkelagenda 2023-2026 9
3. Doelen en activiteiten voor verbetering toegankelijkheid 11
3.1 Fysieke toegankelijkheid 11
3.2 Schriftelijke en digitale toegankelijkheid 12
3.3 Sociale en mentale toegankelijkheid 13
4. Conclusies en aanbevelingen 15
4.1 Conclusies 16
4.2 Aanbevelingen 16
4. Bestuurlijke reactie van het college en nawoord rekenkamer 17
4.1 Bestuurlijke reactie 17
4.2 Nawoord rekenkamer 20
Bijlage 1 Bronnenlijst 21
Bijlage 2 Respondenten 22

1. Inleiding

De rekenkamer heeft een onderzoek uitgevoerd naar de Nijkerkse Inclusie Agenda. De Inclusie Agenda gaat over het verbeteren van de fysieke, schriftelijke/digitale en sociale toegankelijkheid van de gemeente. Tijdens vergaderingen van de auditcommissie in de tweede helft van 2022 bleek dat er draagvlak was voor een onderzoek naar de Nijkerkse Inclusie Agenda. De raadsleden wilden weten in hoeverre de maatregelen voor toegankelijkheid uitgevoerd zijn en effect hebben. De rekenkamer wilde dit onderzoek uitvoeren, omdat het een maatschappelijk belangrijk onderwerp is. Bovendien hebben gemeenten sinds 2016 meer verantwoordelijkheden en verplichtingen op het gebied van toegankelijkheid.

1.1 Aanleiding onderzoek

In juli 2016 werd in Nederland het VN-verdrag Handicap van kracht. Dit is het VN-verdrag over de rechten van personen met een beperking. Gemeenten zijn sindsdien verplicht om een Lokale Inclusie Agenda op te stellen. Het verdrag beschrijft de rechten van mensen met een beperking of chronische ziekte op gelijke behandeling en participatie. Voor gemeenten betekent dit dat zij passende maatregelen moeten nemen zodat personen met een beperking zo zelfstandig en onafhankelijk mogelijk kunnen leven. Niet alle voorzieningen in de gemeente hoeven direct toegankelijk te zijn: het gaat om een geleidelijke verbetering. Bij nieuw beleid moeten gemeenten wel altijd direct rekening houden met de positie van mensen met een beperking. Een belangrijke verplichting is 'niets over ons, zonder ons'. Dat houdt in dat overheden ervaringsdeskundigen dienen te betrekken bij beleidsvorming (Bron: Iedereen doet mee! | VNG). Deze uitspraak benadrukt het belang om bij alle beleidsvoornemens of regelingen de doelgroep te betrekken.

Op 14 december 2017 heeft de gemeenteraad de 'Nijkerkse Inclusie Agenda: Plan van aanpak voor de verbetering van de toegankelijkheid in de gemeente Nijkerk' vastgesteld. In de Nijkerkse Inclusie Agenda gaat het om drie soorten toegankelijkheid:

- Fysieke toegankelijkheid: eventuele belemmeringen in openbare gebouwen en de openbare ruimte.
- Schriftelijke/digitale toegankelijkheid: begrijpelijk taalgebruik en digitale informatie van bijvoorbeeld brieven, formulieren, folders en websites.
- Sociale/mentale toegankelijkheid: hierbij gaat het om hoe met elkaar wordt omgegaan, op alle gebieden van iemands leven (onderwijs, werk, vrije tijd et cetera), waarbij in het bijzonder aandacht is voor de houding en het gedrag van professionals in een dienstverlenende functie.

In mei 2019 gaf het college via een raadsinformatiebrief een update over de voortgang van de Nijkerkse Inclusie Agenda. De coalitie die in 2022 is gestart, wilde verder aan de slag met de Inclusie Agenda (Coalitieakkoord 2022-2026, p. 10): "We maken informatie, gebouwen, de openbare ruimte en voorzieningen voor iedereen toegankelijk. Dit doen we samen met de mensen waar het om gaat. Daarom voeren we de inclusieagenda actief uit."

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Doelstelling
De rekenkamer wil inzicht geven in de mate waarin sinds 2018 verbeteringen zijn doorgevoerd op het gebied van fysieke, schriftelijke/digitale en sociale/mentale toegankelijkheid en in de mate waarin de gemeente

voldoet aan (wettelijke) eisen op dit vlak. Waar nodig wil de rekenkamer aanbevelingen doen ter verdere verbetering van de toegankelijkheid.

Centrale onderzoeksvraag

"Welke verbeteringen heeft de gemeente sinds 2018 doorgevoerd op het gebied van fysieke, schriftelijke/digitale en sociale/mentale toegankelijkheid en in hoeverre voldoet zij aan (wettelijke) eisen voor toegankelijkheid? Waar zijn verbeteringen mogelijk?"

Onderzoeksvragen

Om bovenstaande vraag te beantwoorden heeft de rekenkamer de volgende deelvragen geformuleerd:

A. Algemeen

1. Werkt de Nijkerkse Inclusie Agenda door in andere beleidsterreinen, en zo ja hoe?
2. In hoeverre heeft de gemeente de diverse doelgroepen van het beleid in beeld?
3. Welke middelen heeft de gemeente sinds 2018 aan inclusie besteed en waaraan?

B. Fysieke toegankelijkheid

4. Welke doelen heeft de gemeente in de Nijkerkse Inclusie Agenda gesteld op het gebied van fysieke toegankelijkheid?
5. In hoeverre voldoet de gemeente aan de belangrijkste (wettelijk) gestelde eisen voor inclusie op dit gebied?
6. Welke maatregelen en activiteiten zijn uitgevoerd om de doelen te bereiken?
7. In hoeverre zijn deze doelen gehaald?

C. Schriftelijke/digitale toegankelijkheid

8. Welke doelen heeft de gemeente in de Nijkerkse Inclusie Agenda gesteld op het gebied van schriftelijke/digitale toegankelijkheid?
9. In hoeverre voldoet de gemeente aan de belangrijkste (wettelijk) gestelde eisen voor inclusie op dit gebied?
10. Welke maatregelen en activiteiten zijn uitgevoerd om de doelen te bereiken?
11. In hoeverre zijn deze doelen gehaald?

D. Sociale/mentale toegankelijkheid

12. Welke doelen heeft de gemeente in de Nijkerkse Inclusie Agenda gesteld op het gebied van sociale/mentale toegankelijkheid?
13. In hoeverre voldoet de gemeente aan de belangrijkste (wettelijk) gestelde eisen voor inclusie op dit gebied?
14. Welke maatregelen en activiteiten zijn uitgevoerd om de doelen te bereiken?
15. In hoeverre zijn deze doelen gehaald?

1.3 Onderzoekaanpak

We zijn dit onderzoek begonnen met een ambtelijk startgesprek. Tijdens dit startgesprek bleek ons dat de Inclusie Agenda en de coördinatie daarop zeker sinds 2020 niet meer bij een medewerker belegd is geweest. Redenen daarvoor zijn gebrek aan capaciteit en ook de ingrijpende ontwikkeling van zelfsturende teams naar een lijnorganisatie. Omdat het niet meer belegd was, waren er sindsdien weinig activiteiten ontplooid op het gebied van inclusie, zo gaf men ambtelijk aan.

Naar aanleiding van dit startgesprek heeft de rekenkamer besloten om wel een informatie uitvraag onder de gemeentelijke teams te laten uitvoeren. Inclusie en toegankelijkheid zijn namelijk niet iets van één team of van één agenda: het betreft veel beleidsterreinen en het kan dus zijn dat er wel activiteiten uitgevoerd zijn om de toegankelijkheid te vergroten, zonder dat dit onder de noemer inclusie geschaard werd.

De gemeentelijke contactpersoon heeft de informatie uitvraag voor ons gedaan. Dit leidde tot input van alle teams over wat zij wel en niet hebben gedaan op het gebied van toegankelijkheid. Naar aanleiding van deze uitvraag heeft de rekenkamer een tweede informatie uitvraag gedaan, met daarin extra, en vooral meer specifieke vragen. Ook daarop hebben we reactie ontvangen van de gemeentelijke teams. Wat deze uitvragen bemoeilijkt heeft, is dat een aantal medewerkers pas kort in dienst is en dat de Inclusie Agenda niet bij ieder bekend bleek te zijn.

Uit deze input bleek dat er dermate weinig activiteiten zijn ontplooid op het gebied van toegankelijkheid dat de rekenkamer heeft besloten om geen verder onderzoek te doen, maar de resultaten direct in een rapport aan de raad te verwerken. Wel hebben we nog een enkel interview gehouden. De oorzaak van het gebrek aan activiteiten is volgens de rekenkamer met name gelegen in het feit dat ambtelijke coördinatie ontbreekt sinds 2020 en er bestuurlijk weinig prioriteit aan gegeven is tot en met 2022. In de periode 2018-2020 zijn er wel activiteiten uitgevoerd, blijkens de raadsinformatiebrief 2019 over de voortgang van de uitvoering van de Inclusie Agenda.

In dit rapport geven we beknopt de resultaten van de informatie uitvraag weer. Ook doen we aanbevelingen op het gebied van inclusie en toegankelijkheid.

1.4 Afbakening

De Nijkerkse Inclusie Agenda is vastgesteld in december 2017. De onderzoeksperiode bestrijkt 2018 tot en met 2022.

2. Wetgeving, beleid en financiën

In dit hoofdstuk gaan we in op de volgende deelvragen:

- Voldoet de gemeente aan de belangrijkste (wettelijk) gestelde eisen?
- Werkt de Nijkerkse Inclusie Agenda door in andere beleidsterreinen, en zo ja hoe?
- In hoeverre heeft de gemeente de diverse doelgroepen van het beleid in beeld?
- Welke middelen heeft de gemeente sinds 2018 aan inclusie besteed en waaraan?

Ook besteden we aandacht aan een nieuwe ontwikkeling die buiten onze onderzoeksperiode valt, maar die we belangrijk vinden om te noemen: het aannemen van de Ontwikkelagenda 2023-2026. Dit komt aan bod in paragraaf 2.5. In diezelfde paragraaf beschrijven we welke toekomstplannen het college heeft als het gaat om inclusie.

2.1 Voldoet Nijkerk aan de belangrijkste (wettelijk) gestelde eisen?

In deze paragraaf beschrijven we de belangrijkste wettelijke eisen en of de gemeente Nijkerk daaraan voldoet.

Verplichting tot het opstellen van een lokale Inclusie Agenda

Sinds de ratificatie van het VN-verdrag Handicap in 2016 zijn gemeenten verplicht om een Lokale Inclusie Agenda op te stellen (Bron: Iedereen doet mee! | VNG). Nijkerk heeft in 2017 de Inclusie Agenda opgesteld en voldoet daarmee aan deze verplichting. De Inclusie Agenda is sindsdien niet geactualiseerd.

Algemene norm toegankelijkheid

De Wet gelijke behandeling handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz) is in 2017 aangepast naar aanleiding van het VN-verdrag Handicap. Nu geldt de 'algemene norm toegankelijkheid': dat houdt in dat gemeenten toegankelijk moeten zijn voor mensen met een beperking. De gemeente heeft informatie aan de rekenkamer beschikbaar gesteld over de toegankelijkheid van het stadhuis en ook over de maatregelen die ze treft voor het nieuwe stadhuis. Daaruit mogen we concluderen dat de gemeente voldoet aan deze wettelijke eis, hoewel de uitvoering van de maatregelen voor het nieuwe stadhuis nog moeten plaatsvinden.

"Niets over ons, zonder ons"

Een verplichting die is voortgekomen uit het VN-verdrag Handicap is dat overheden ervaringsdeskundigen moeten betrekken bij beleidsvorming: "niets over ons, zonder ons" (Bron: Iedereen doet mee! | VNG). De gemeente kan geen doelgroepen benoemen die ze structureel betrekt bij het vormen van beleid. Wel heeft de afdeling facilitaire dienstverlening vanwege het nieuwe gemeentehuis de organisatie Slechtziend.nl ingeschakeld om een advies te geven over de toegankelijkheid voor blinden en slechtzienden. Het team Participatiewet is van plan om bij het ontwikkelen van nieuwe documenten meer de doelgroep te betrekken. Hierover gaat het team in gesprek met de Sociaal Domein Raad. De rekenkamer concludeert dat de gemeente slechts in beperkte mate voldoet aan deze wettelijke eis.

Verplichting om stemlokalen toegankelijk te maken

De Kieswet is aangepast vanwege ratificatie van het VN-verdrag Handicap in 2016. Nu moeten alle stemlokalen in de gemeente zodanig gelegen, ingericht en uitgerust zijn, dat mensen met een lichamelijke beperking zoveel mogelijk zelfstandig hun stem kunnen uitbrengen (Bron: VN-verdrag Handicap | Rechten van mensen met een beperking | Rijksoverheid.nl).

De gemeente Nijkerk gebruikt een checklist van de Rijksoverheid om de stemlokalen toegankelijk te maken. De bewegwijzering is in 2023 vervangen voor bewegwijzering die beter zichtbaar is voor mensen met een visuele beperking. De gemeente zet twee 'prokkelduo's' in, wat inhoudt dat iemand met een licht verstandelijke beperking gekoppeld wordt aan een lid van een stembureau. Het idee van 'prokkelen' is om een ontmoeting te faciliteren tussen iemand met een verstandelijke beperking én iemand zonder, met als doel om elkaar beter te leren kennen (Bron: Over ons - Stichting Prokkel). De gemeente zorgt ook voor prikkelarme uren bij drie stembureaus waarbij iemand begeleiding kan krijgen om het stemproces te doorlopen. De gemeente voldoet aan deze wettelijke eis.

Wettelijke vereisten gemeentelijke website

Gemeenten zijn sinds 2018 wettelijk verplicht om hun websites en apps te laten voldoen aan het Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid overheid. Er zijn vijftig vereisten voor een digitaal toegankelijke website. De gemeente moet een toegankelijkheidsonderzoek laten doen en een toegankelijkheidsverklaring krijgen. Er zijn een aantal categorieën in de toegankelijkheidsverklaring variërend van A tot en met D. Uiteindelijk moet elke overheidswebsite een toegankelijkheidsverklaring A krijgen. Dan voldoet de website aan de vereisten.

De gemeente Nijkerk heeft een toegankelijkheidsverklaring B. In de categorisering van deze landelijke toegankelijkheidsverklaring houdt B in dat de gemeente gedeeltelijk voldoet aan de vereisten. De verklaring is openbaar en te raadplegen op Verklaring van www.nijkerk.eu | Invulassistent Toegankelijkheidsverklaring. De streefdatum van de gemeente waarop de website volledig toegankelijk zou zijn, was 1 mei 2023. De gemeentelijke website voldoet op het moment van schrijven nog niet aan alle eisen. Dat komt met name door Pdf-bestanden op de website die nog niet voldoen aan de toegankelijkheidseisen. Het is een grote klus om alle Pdf-bestanden te herzien en daar is weinig capaciteit voor beschikbaar. De gemeente voldoet gedeeltelijk aan deze wettelijke eis.

Het is verboden om (in)direct onderscheid te maken tussen mensen met en zonder een handicap

Dit is een vereiste uit de Wet gelijke behandeling van mensen met een beperking of chronische ziekte (de Wgbh/cz). Direct onderscheid betekent rechtstreeks discrimineren. Bijvoorbeeld een werknemer niet aannemen, omdat hij een beperking heeft. Indirect onderscheid is lastiger te herkennen. Een voorbeeld is als een bedrijf een verbod heeft om honden mee te nemen. Hierdoor is het werk niet toegankelijk voor werknemers die een hulphond nodig hebben.

De rekenkamer heeft de gemeente gevraagd of zij duidelijk kan maken dat ze geen onderscheid tussen mensen maakt op basis van een beperking. Of dit bijvoorbeeld is vastgelegd in beleidsnotities, regelingen of externe/interne communicatie. De gemeente heeft in reactie op deze vraag alleen aangegeven dat zij steeds meer gebruik maakt van infographics, omdat dit makkelijker te begrijpen is dan tekst. Daarbij worden personen afgebeeld en de gemeente houdt rekening met de diversiteit van de inwoners, in gezinssamenstelling, kleur en leeftijd. Dit voorbeeld illustreert wel dat de gemeente gelijkheid van personen

wil uitbeelden, maar we hebben geen concrete acties van de gemeente kunnen vinden waardoor het onderscheid tussen mensen met en zonder handicap wordt voorkomen.

Het HRM-team van BLNP (samenwerking tussen Bunschoten, Leusden, Nijkerk en Putten) heeft aangegeven dat er geen HR beleidsdocumenten ten aanzien van dit onderwerp zijn. Wel verwijst het team naar het doelgroepenregister in relatie tot de Wet Banenafspraak. Via het doelgroepenregister kan de gemeente zien wie hiertoe behoort. Het doelgroepenregister bevat een overzicht van mensen met een arbeidsbeperking. Het gaat om mensen met een lichamelijke, psychische of verstandelijke handicap. Alle gemeenten hebben de opgave om voldoende werkplekken te realiseren voor mensen met een arbeidsbeperking. De gemeente Nijkerk werkt met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt voor het schoonmaken en de postbezorging. Ook zijn er vijf mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in dienst bij de gemeente, die behoren tot het doelgroepenbeleid vanuit de Wet Banenafspraak. Tijdens selectieprocedures wordt iedereen gelijk behandeld en er staan geen discriminerende zaken in vacatureteksten, blijkens de informatie die de gemeente verstrekt heeft. Het is bijzonder lastig om vast te stellen of er (in)direct onderscheid gemaakt wordt tussen mensen met en zonder handicap. Maar de rekenkamer heeft geen aanleiding om te veronderstellen dat de gemeente niet aan deze wettelijke eis voldoet.

<u>Iedere gemeente heeft de verplichting om een antidiscriminatiebureau of -voorziening te hebben</u>

Dit is sinds 2009 verplicht volgens de Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen. De gemeente Nijkerk heeft het Meldpunt Discriminatie ondergebracht bij Antidiscriminatievoorziening Vizier. Het meldpunt is te bereiken via de website van de gemeente. De gemeente voldoet daarmee aan deze wettelijke eis.

2.2. Werkt de Inclusie Agenda door op andere terreinen?

De rekenkamer is via de informatie uitvraag onder alle gemeentelijke teams nagegaan in hoeverre zaken die te maken hebben met de Inclusie Agenda uitgevoerd zijn bij andere beleidsterreinen. Daaruit bleek dat de Inclusie Agenda in meer of mindere mate doorwerkt op de terreinen facilitaire dienstverlening, beheer, jeugd, participatie, burgerzaken, bedrijfsvoering en financiën. Het gaat dan met name om maatregelen voor de fysieke toegankelijkheid van gebouwen en openbare ruimte, en aandacht voor begrijpelijke taal. Ook wordt genoemd dat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in dienst zijn. Verder heeft zowel het college als de ambtelijke organisatie veel aandacht voor begrijpelijke taal en het gebruik van infographics.

In hoofdstuk 3 beschrijven we de activiteiten om de verschillende vormen van toegankelijkheid te verbeteren.

De afdelingen informatisering, grondzaken en de dienstverlening op het gebied van juridische zaken door BLNP zijn niet bekend met de Inclusie Agenda.

2.3 Zijn de doelgroepen in beeld en betrekt de gemeente hen bij beleidsvorming?

De Inclusie Agenda richt zich op een diverse doelgroep, denk aan mensen met een lichamelijke beperking, maar ook niet-zichtbare beperkingen, zoals een mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperking. Daarnaast

vindt de gemeente het belangrijk om aandacht te hebben voor mensen met een niet-westerse achtergrond en mensen die moeite hebben met lezen en schrijven.

Uit de informatie uitvragen blijkt dat de gemeente nog steeds deze brede definitie van de doelgroep hanteert. Ook blijkt uit gesprekken dat antidiscriminatie in de praktijk ook wordt geschaard onder de Inclusie Agenda, hoewel dit niet is vastgelegd.

Volgens de informatie die we hebben gekregen, worden de doelgroepen vrijwel niet betrokken bij beleidsvorming. Alleen de organisatie Slechtziend.nl wordt incidenteel ingeschakeld, bijvoorbeeld om advies te geven voor de toegankelijkheid van het nieuwe gemeentehuis, zoals in paragraaf 2.1 genoemd. Het college heeft wel het streven om bij nieuw sociaal beleid te doelgroepen te betrekken, zie hiervoor paragraaf 2.5.

2.4 Welke middelen zijn besteed aan de Inclusie Agenda?

De gemeente heeft aangegeven dat in 2018 en 2019 uitgaven geboekt zijn op het projectbudget van de Nijkerkse Inclusie Agenda. Daarna zijn activiteiten, voorzover die zijn uitgevoerd, niet meer hierop geboekt en daardoor niet meer te herleiden. In 2018 was voor het project € 35.000,- begroot en voor bijna €25.000,- besteed. In 2019 was ongeveer € 11.000,- begroot en voor € 20.000,- besteed. De meeste uitgaven werden gedaan aan de organisatie Stichting MEE, die taken op dit vlak uitvoerde voor de gemeente. Daarvoor bood Stichting MEE een training aan in het herkennen van en omgaan met mensen met een (niet-zichtbare) beperking. Ook stelde Stichting MEE een pool van ervaringsdeskundigen samen.

De uitgaven voor de aanpak van discriminatie zijn gestegen van €14.000,- in 2018 tot ongeveer €20.000,- in 2022. Deze uitgaven werden gedaan ten behoeve van het Meldpunt Discriminatie.

In de openbare ruimte neemt de gemeente maatregelen om de toegankelijkheid en bereikbaarheid te verbeteren. Denk aan blinde geleidelijnen in de bestrating en in nieuwe wijken zo min mogelijk stoepen, maar flauw oplopende trottoirbanden. De gemeente heeft aangegeven dat de kosten hiervoor integraal onderdeel vormen van de totale kosten en niet apart worden bijgehouden.

2.5 Toekomstplannen en ontwikkelagenda 2023-2026

De gemeenteraad van Nijkerk heeft op 2 februari 2023 kennisgenomen van de Ontwikkelagenda 2023-2026 en ingestemd met aanpassing van de begroting 2023-2026. De periode waarop dit rekenkameronderzoek betrekking heeft, is 2018-2022. Maar omdat inclusie in de Ontwikkelagenda een plaats heeft, willen we in dit rapport de toekomstplannen van de gemeente hiervoor benoemen.

De Ontwikkelagenda 2023-2026 is de uitwerking van het coalitieakkoord ‘Samen wonen, samen werken, samen leven’. In de Ontwikkelagenda heeft het college maatschappelijke opgaven beschreven met ambities en mogelijkheden.

Inclusie wordt op een aantal plekken in de Ontwikkelagenda genoemd. Zo lezen we (p.6): “Nijkerk is een gemeenschap die steeds diverser en dynamischer wordt. We zetten daarom in op meer aandacht voor inclusie en verbondenheid. Een groeiende bevolking, die diverser en dynamischer wordt, stelt terecht hogere en nieuwe eisen aan publieke voorzieningen. Dat vraagt investering en vernieuwing in het aanbod aan sport, cultuur, onderwijs en welzijn. De gemeente wil dat inwoners in alle levensfasen de ruimte én ondersteuning

krijgen die ze nodig hebben om gelukkig te leven en hun bijdrage te leveren aan hun eigen maatschappelijke verbanden en om een bijdrage te kunnen leveren aan de samenleving als geheel."

De Ontwikkelagenda heeft als ambitie voor inclusie het volgende (p.8): "We willen bereiken dat we een inclusieve samenleving zijn waarin mensen dezelfde kansen en mogelijkheden hebben ongeacht hun achtergrond, leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, godsdienst, seksuele voorkeur en ongeacht of ze een ziekte of beperking hebben. We gaan het volgende doen:

Wij richten ons in ons handelen bij deze opgave niet in de eerste plaats op nieuwe projecten of activiteiten, maar om de doorwerking van houding en gedrag gericht op dit doel in de breedte van onze Nijkerkse samenleving en in ons eigen handelen."

De gemeente noemt vervolgens zeven activiteiten, waarvan er twee gericht zijn op inclusie:

- Het maken van antidiscriminatiebeleid en het actief uitvoeren van de Inclusie Agenda.
- Het vormgeven van inclusief onderwijs en het bieden van gelijke kansen voor kinderen en jongeren.

Verder streeft de gemeente naar inclusieve wijken (p. 9). De gedachte achter inclusieve wijken is om mensen die zorg nodig hebben, zoveel mogelijk in de wijk te laten wonen, en er ook voor te zorgen dat er voorzieningen op wijkniveau zijn.

In 2024 wil de gemeente integraal beleid voor het sociaal domein opstellen. Het college wil hierin inclusie verwerken: zodat inclusie niet meer als los onderwerp gezien wordt, maar onderdeel wordt van het hele gemeentelijke beleid voor het sociaal domein. Het college wil bij het vormen van integraal sociaal beleid de doelgroepen betrekken over wie het gaat. Uiteindelijk wil het college dat inclusie onderdeel wordt van alle gemeentelijk beleid. De visie van het college is dat iedereen moet kunnen meedoen in de samenleving

3. Doelen en activiteiten voor verbetering toegankelijkheid

In dit hoofdstuk beschrijven we welke doelen Nijkerk gesteld heeft op het gebied van toegankelijkheid en of ze op weg is om de doelen te behalen. Ook beschrijven we welke activiteiten en maatregelen de gemeente heeft uitgevoerd. Paragraaf 3.1 gaat in op de fysieke toegankelijkheid, paragraaf 3.2 op de schriftelijk/digitale toegankelijkheid en paragraaf 3.3 op de sociale/mentale toegankelijkheid. De bevindingen zijn gebaseerd op de informatie die de ambtelijke organisatie in het kader van twee informatie uitvragen heeft verstrekt.

3.1 Fysieke toegankelijkheid

Haalt Nijkerk de gestelde doelen?
In onderstaande tabel geven we aan welke doelen de gemeente gesteld heeft voor fysieke toegankelijkheid en in hoeverre de doelen gehaald zijn. Dit zijn de doelen uit de Nijkerkse Inclusie Agenda van 2017. De gemeente heeft doelen voor de korte termijn gesteld, zonder aan te geven om welke termijn het dan gaat. Voor de langere termijn heeft de gemeente geen doelen gesteld, alleen kansen gesignaleerd.

Korte termijn doel	Doelbereik anno 2023
Een uitgebreidere inventarisatie uitvoeren naar de toegankelijkheid van de eigen gebouwen. Binnen deze inventarisatie vindt een schouw / toetsingssessie door ervaringsdeskundigen plaats.	De gemeentelijke openbare gebouwen zijn toegankelijk voor mindervaliden volgens de voorschriften uit het Bouwbesluit 2012. Voor de aanpassingen van het nieuwe gemeentehuis is de organisatie Slechtziend.nl gevraagd om een advies.
De bewustwording bij organisaties vergroten over de aspecten die van belang zijn in de fysieke toegankelijkheid. De bewustwording stimuleren door het uitreiken van “pluimen”.	De gemeente heeft geen actie ondernomen om deze bewustwording bij andere organisaties te stimuleren.
De alertheid / bereidheid van inwoners om belemmeringen aan te kaarten vergroten en hiervoor de geschikte kanalen aandragen.	De gemeente heeft dit voornemen niet uitgevoerd.

Welke maatregelen en activiteiten zijn uitgevoerd?

Om de fysieke toegankelijkheid van het huidige stadhuis en het gemeenteloket in Hoevelaken te verbeteren heeft de gemeente allerlei maatregelen uitgevoerd. Ook zijn er maatregelen voorzien om het nieuwe stadhuis toegankelijk te maken. Het gaat om zaken zoals de aanwezigheid van een mindervaliden toilet, de aanwezigheid van een lift, brede toegangsdeur et cetera. Ook is er altijd iemand aanwezig die mensen kan begeleiden naar de plek waar zij moeten zijn.

Daarnaast neemt de gemeente maatregelen in de openbare ruimte voor toegankelijkheid en bereikbaarheid. Hierbij valt te denken aan blinde geleidelijnen in de bestrating. Dit is met name toegepast bij de reconstructie van de centra van Hoevelaken, Nijkerkerveen en Nijkerk en op enkele hoofdroutes in Nijkerk.

Bij de ontwikkeling van nieuwe wijken zorgt de gemeente voor zo min mogelijk obstakels. Zo zijn er geen stoepen meer, maar bijvoorbeeld flauw oplopende trottoirbanden. Verder heeft het zwembad een

toegankelijkheidskeurmerk. Dat houdt in dat het zwembad voldoet aan de integrale toegankelijkheidstandaard (ITS), een internationaal erkende standaard voor toegankelijke bouwen.

3.2 Schriftelijke en digitale toegankelijkheid

Haalt Nijkerk de gestelde doelen?

In onderstaande tabel geven we aan welke doelen de gemeente gesteld heeft voor schriftelijk en digitale toegankelijkheid, en in hoeverre de doelen gehaald zijn. Dit zijn de doelen uit de Nijkerkse Inclusie Agenda van 2017. De gemeente heeft doelen voor de korte termijn gesteld, zonder aan te geven om welke termijn het dan gaat. Voor de langere termijn heeft de gemeente geen doelen gesteld, alleen kansen gesignaleerd.

Korte termijn doel	Doelbereik anno 2023
Inventarisatie en verbeterslag van de leesbaarheid van schriftelijke informatie over de gehele organisatie. Hierbij de doelgroepen betrekken door middel van toetsingssessies.	Er heeft geen breedschalige inventarisatie en verbeterslag plaatsgevonden. Wel heeft een aantal teams de cursus begrijpelijke taal gevolgd. Doelgroepen zijn hierbij niet betrokken middels toetsingssessies.
De gemeentelijke site en de nieuwe wegwijzernijkerk.nl uitgebreider toetsen en aanpassen op toegankelijkheid.	De gemeentelijke website voldoet gedeeltelijk aan de toegankelijkheidseisen. De uiterlijke termijn waarop de gemeente zou voldoen aan de wettelijke eisen was 1-5-2023. Zie hiervoor paragraaf 2.1.
De bewustwording bij organisaties vergroten over welke aspecten van belang zijn in de schriftelijke/digitale toegankelijkheid.	De gemeente heeft geen acties ondernomen om dit onder de aandacht te brengen bij organisaties.
De alertheid/bereidheid van inwoners om belemmeringen aan te kaarten vergroten en hiervoor de benodigde kanalen aan te dragen.	De gemeente heeft dit voornemen niet uitgevoerd.

Welke maatregelen en activiteiten zijn uitgevoerd?

De gemeente hanteert zoveel mogelijk begrijpelijk taalgebruik in bijvoorbeeld brieven, formulieren, folders en websites. Verschillende gemeentelijke teams hebben dit aangegeven. Daarbij wordt ook zoveel mogelijk beeldend gewerkt, bijvoorbeeld met infographics. Het team communicatie controleert tekst op taalniveau B1 (Taalniveau B1 | Rijkswebsites | CommunicatieRijk). De gemeente biedt medewerkers een workshop aan over taalniveau B1.

Mensen die moeite hebben met lezen en schrijven kunnen terecht bij het DigiTaalhuis Nijkerk in de bibliotheek, waar hun lees- en schijfvaardigheid kan worden verbeterd.

3.3 Sociale en mentale toegankelijkheid

Haalt Nijkerk de gestelde doelen?

In onderstaande tabel geven we aan welke doelen de gemeente gesteld heeft voor sociale toegankelijkheid, en of de doelen gehaald zijn. Dit zijn de doelen uit de Nijkerkse Inclusie Agenda van 2017. De gemeente heeft doelen voor de korte termijn gesteld, zonder aan te geven om welke termijn het dan gaat. Voor de langere termijn heeft de gemeente geen doelen gesteld, alleen kansen gesignaleerd.

Korte termijn doel	Doelbereik anno 2023
Concrete handvatten en hulpmiddelen aanreiken waar mensen zelf mee aan de slag kunnen bij het verbeteren van de toegankelijkheid. Dit door middel van trainingen en bijeenkomsten.	De gemeente heeft in de jaren 2018 en 2019 trainingen aangeboden via MEE. Deze trainingen vinden sinds 2020 niet meer plaats.
De aandacht voor meedoen in de samenleving van bepaalde specifieke doelgroepen vergroten, denk aan jongeren, ouderen en statushouders.	De rekenkamer heeft alleen informatie ontvangen over aandacht voor de doelgroep jongeren. In het jeugdprogramma 2019-2023 vormt het meedoen van jongeren aan de samenleving een belangrijk aspect.
Inzichtelijk maken van de behoefte naar en het beschikbare aanbod van vrijetijdsbesteding (o.a. sport) voor mensen met een beperking of andere achtergrond.	De gemeente heeft dit voornemen niet uitgevoerd.
De bewustwording bij inwoners vergroten hoe men in het eigen gedrag en handelen andere mensen meer gelijkwaardig kan behandelen.	De gemeente heeft dit voornemen niet uitgevoerd.
Inwoners motiveren om hun talenten en ervaringen in te zetten om anderen te helpen (bijv. als maatje of ondersteuner).	De gemeente geeft o.a. met de uitvoering van de Participatiewet invulling hieraan voor diverse doelgroepen. De gemeente stimuleert mensen elkaar te helpen en hun talenten in te zetten via o.a. maatjesprojecten en vrijwilligerswerk.

Welke maatregelen en activiteiten zijn uitgevoerd?

In 2019 waren de volgende maatregelen en activiteiten uitgevoerd (Bron: raadsinformatiebrief 2019):

- In opdracht van de gemeente bood Stichting MEE een training aan in het herkennen van en omgaan met mensen met een (niet-zichtbare) beperking. Meer dan honderd professionals en vrijwilligers hadden de training toen gevolgd.
- Stichting MEE was gevraagd om een pool van ervaringsdeskundigen samen te stellen. Dit resulteerde eind 2018 in een pool van vijf getrainde en gemotiveerde ervaringsdeskundigen. Het accent binnen de pool ligt op het hebben van een niet-zichtbare beperking, zoals autisme, hersenletsel of een verstandelijke beperking.

De persoon die vanuit Stichting MEE heeft geadviseerd, trainingen heeft verzorgd en de pool van ervaringsdeskundigen heeft begeleid, werkt daar inmiddels niet meer. De gemeente heeft geen opdracht meer aan MEE verleend op het gebied van inclusie. De pool van ervaringsdeskundigen bestaat niet meer, doordat de deelnemers er om diverse redenen uitgegaan zijn. Aangezien Stichting MEE geen opdracht meer heeft gekregen op dit terrein is er geen poging ondernomen om een nieuwe pool samen te stellen.

De teams participatie en jeugd hebben aangegeven iedereen gelijk te behandelen. In het jeugdprogramma is een rode draad dat kinderen jongeren veilig kunnen opgroeien. Dat blijkt uit verschillende speerpunten, zoals dat de gemeente 'inclusief sporten, bewegen en het beoefenen van culturele activiteiten' stimuleert, waarbij aandacht is voor kinderen met een geestelijke of fysieke beperking en minder kansrijke jongeren (Jeugdprogramma 2018, p.9).

In 2023 krijgen medewerkers van de afdeling burgerzaken een training over het herkennen van en omgaan met dementie. Verder werkt de gemeente met tolken als mensen de Nederlandse taal niet beheersen.

Doet iedereen mee in Nijkerk?

Conclusies en aanbevelingen onderzoek Inclusie Agenda

Conclusies: beleid

- Inclusie Agenda speelt in de praktijk nauwelijks een rol
- Geen lange termijndoelen gesteld, alleen korte
- Doelgroep niet betrokken bij nieuw beleid

Conclusies: uitvoering

- Gemeente voldoet grotendeels aan wettelijke verplichtingen
- Wel activiteiten ontplooid, maar korte termijndoelen niet gehaald
- Ambtelijk aanjager in 2018 en 2019, maar ontbreekt sinds 2020

Aanbevelingen:

- **Stel ambtelijk aanjager aan**
- **Betrek doelgroep bij nieuw beleid**
- **Herijk de Inclusie Agenda**

4.1 Conclusies

De rekenkamer trekt de volgende conclusies op basis van de bevindingen.

Eind 2017 heeft de gemeenteraad de Nijkerkse Inclusie Agenda vastgesteld. In de Inclusie Agenda zijn geen lange termijn doelen opgenomen, alleen korte termijn doelen. In 2018 en 2019 zijn er, onder begeleiding van een ambtelijk coördinator, diverse activiteiten uitgevoerd die voortvloeiden uit de Inclusie Agenda.

Na twee jaar verdween de coördinatie op de Inclusie Agenda. Ook stopten toen de meeste zichtbare activiteiten die daaraan gerelateerd waren. De rekenkamer acht het waarschijnlijk dat een aantal voornemens uit de Inclusie Agenda niet tot uitvoering is gekomen doordat de ambtelijke coördinatie is verdwenen. Ook is de Inclusie Agenda sinds 2017 niet herijkt. De korte termijn doelen zijn voor het merendeel niet behaald. Wel voldoet de gemeente grotendeels aan de wettelijke verplichtingen voor toegankelijkheid.

Een belangrijke conclusie is dat een essentieel uitgangspunt van het VN-verdrag Handicap ‘niets over ons, zonder ons’, het betrekken van ervaringsdeskundigen bij beleidsvoornemens, weinig invulling krijgt. De gemeente onderhoudt sinds 2019 nog nauwelijks contact met de doelgroepen van het inclusiebeleid.

Ondanks het feit dat de Inclusie Agenda niet zo leeft in de organisatie onderneemt de gemeente op diverse terreinen zeker acties om de toegankelijkheid en inclusie in Nijkerk te bevorderen. Bijvoorbeeld maatregelen op het gebied van de openbare ruimte of de aandacht die er is voor het schrijven in begrijpelijke taal. Het begrip ‘inclusie’ is echter niet meer zo bekend in de organisatie. Terwijl het college een duidelijk streven heeft om een inclusieve organisatie te zijn, zo blijkt uit de Ontwikkelagenda 2023-2026. De rekenkamer concludeert dat er een discrepantie is tussen het bestuurlijk streven naar inclusie en de aandacht daarvoor in de ambtelijke organisatie.

4.2 Aanbevelingen

Indien de gemeente Nijkerk een inclusieve samenleving nastreeft en openbare voorzieningen toegankelijk wil maken voor iedereen, adviseert de rekenkamer de raad om het college opdracht te geven om de volgende aanbevelingen op te volgen:

1. Stel een bestuurlijke en ambtelijke aanjager aan voor inclusie. De rekenkamer raadt aan om een ambtelijke aanjager aan te stellen die het belang van inclusie en toegankelijkheid voortdurend op de agenda houdt en de aandacht voor de drie vormen van toegankelijkheid (fysiek, digitaal/schriftelijk en sociaal/mentaal) aanjaagt binnen de organisatie.
2. Betrek bij beleidsvoornemens ervaringsdeskundigen om mee te denken en te adviseren over aspecten van inclusie en toegankelijkheid. Zodat de gemeente gaat voldoen aan het belangrijkste uitgangspunt van het VN-verdrag Handicap: ‘niets over ons, zonder ons’.
3. Herijk de Inclusie Agenda en draag er zorg voor dat inclusie en toegankelijkheid geborgd worden in diverse beleidsterreinen, zoals het sociaal en ruimtelijk beleid. Belangrijk is om daarbij de ervaringsdeskundigen te betrekken, conform de tweede aanbeveling.

4. Bestuurlijke reactie van het college en nawoord rekenkamer

4.1 Bestuurlijke reactie

Zie de bestuurlijke reactie op de volgende pagina’s.

Rekenkamercommissie Vallei en Veluwerand
Mevrouw M. Barel-Glashouwer
Raadhuisplein 2
3771 ER BARNEVELD

Uw brief van	13 november 2023	**Ons kenmerk**	1659166
Uw kenmerk		**Bijlage**	Rekenkameronderzoek naar de Nijkerkse Inclusie Agenda
Datum	20 december 2023	**Behandeld door**	M. van Ommen
Onderwerp	Bestuurlijke reactie Rekenkameronderzoek naar de Nijkerkse Inclusie agenda	**Team**	Beleid Sociaal Domein

Geachte mevrouw M. Barel-Glashouwer

Op 13 november 2023 hebben wij het onderzoeksrapport ontvangen naar aanleiding van het ‘Rekenkamer onderzoek naar de Nijkerkse Inclusie Agenda’.

Allereerst willen wij onze waardering uitspreken over dit heldere onderzoeksrapport. Het geeft ons inzicht in de effectiviteit van de uitvoering van de Nijkerkse Inclusie agenda. U constateert dat de Inclusie Agenda in 2017 is vastgesteld en alleen op korte termijn doelen bevat. Met name in de periode 2018-2020 is de Inclusie Agenda actief uitgevoerd en sindsdien niet meer herijkt. U constateert ook dat desalniettemin de gemeente grotendeels aan de geldende wet- en regelgeving voldoet en op meerdere beleidsterreinen de aandacht voor inclusie geïntegreerd heeft in haar beleid en uitvoering. U constateert ook dat er nog veel ruimte is voor verbetering. Wij beschouwen uw rapport dan ook als een waardevolle bijdrage voor de doorontwikkeling. Inclusie, inclusief antidiscriminatiebeleid, is voor ons college een speerpunt. Wij vinden het van groot belang dat we: een inclusieve samenleving zijn waarin mensen dezelfde kansen en mogelijkheden hebben ongeacht hun achtergrond, leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, godsdienst, seksuele voorkeur en ongeacht of ze een ziekte of beperking hebben. Naar aanleiding van het onderzoek worden er een aantal conclusies en aanbevelingen gedaan door de rekenkamer en wij nemen uw aanbevelingen ter harte.

Het college herkent zich in de conclusies en aanbevelingen van de rekenkamer. Het college onderschrijft de gedane aanbevelingen en neemt deze over. Hieronder wordt er per gedane aanbeveling aan de raad een reactie gegeven door het college:

1. Stel een bestuurlijke en ambtelijke aanjager aan voor inclusie. De rekenkamer raadt aan om een ambtelijke aanjager aan te stellen die het belang van inclusie en toegankelijkheid voortdurend op de agenda houdt en de aandacht voor de drie vormen van toegankelijkheid (fysiek, digitaal/schriftelijk en sociaal/mentaal) aanjaagt binnen de organisatie.
Het college onderkent het belang van een bestuurlijke en ambtelijke aanjager voor inclusie. Bestuurlijk is inclusie belegd in de portefeuille van wethouder Rohen. Ook blijft inclusie een belangrijk onderwerp in het afwegingskader voor het gehele college. De rekenkamer merkt terecht op dat de ambtelijke coördinatie van inclusie de afgelopen jaren niet is ingevuld. Dit is wel onder de aandacht bij het college.

In de komende periode is er een vacature opengesteld voor een beleidsmedewerker waar inclusie en antidiscriminatiebeleid onderdeel is van de portefeuille. Op dit moment loopt de wervingsprocedure.

2. Betrek bij beleidsvoornemens ervaringsdeskundigen om mee te denken en te adviseren over aspecten van inclusie en toegankelijkheid. Zodat de gemeente gaat voldoen aan het belangrijkste uitgangspunt van het VN-verdrag: 'niets over ons, zonder ons'.
Het college erkent het belang van ervaringsdeskundigen bij beleidsvoornemens. Op dit moment worden ook ervaringsdeskundigen geraadpleegd. Zo zet het college in het ombuigingsproces vol in op inclusie en worden alle doelgroepen actief benaderd om mee te denken en te adviseren.

3. Herijk de Inclusie Agenda en draag er zorg voor dat inclusie en toegankelijkheid geborgd worden in diverse beleidsterreinen, zoals het sociaal en ruimtelijk beleid. Belangrijk is om daarbij de ervaringsdeskundigen te betrekken, conform de tweede aanbeveling.
Het college onderschrijft dat het belangrijk is dat inclusie en toegankelijkheid geborgd worden in de gehele organisatie. Daarnaast is het college van mening dat inclusie geen incidenteel onderwerp is maar op elk beleidsterrein geïntegreerd moet worden. Zoals in de reactie bij de eerste en tweede aanbeveling ook vermeldt wordt is het ambtelijk borgen van inclusie en antidiscriminatiebeleid in een beleidsportefeuille een belangrijk onderdeel hiervan net als het herijken van de Inclusieagenda. Ook onderkent het college het belang van het blijven betrekken van ervaringsdeskundigen.

Met vriendelijke groet,

namens burgemeester en wethouders van Nijkerk,

Maaike van Ommen
Beleid Sociaal Domein

Deze brief is automatisch gegenereerd en daarom niet ondertekend.

4.2 Nawoord rekenkamer

De rekenkamer dankt het college van burgemeester en wethouders voor de reactie op de rapportage “Op weg naar een inclusieve gemeente Nijkerk”. Wij zijn verheugd dat het college zich herkent in de conclusies en aanbevelingen.

Als de raad de aanbevelingen overneemt, wordt hij over de opvolging geïnformeerd door het college. Dit conform een nieuw artikel in de Gemeentewet (185a) dat toeziet op de opvolging van aanbevelingen door het college. Dit artikel luidt: “Het college zendt de raad jaarlijks een overzicht van de aan het college gedane voorstellen van de rekenkamer, vergezeld van zijn standpunt daaromtrent en van de wijze waarop aan de voorstellen vervolg is gegeven.”

De rekenkamer zal, op basis van de uitvoering van dit wetsartikel door het college, en in afstemming met de auditcommissie, te zijner tijd bepalen of een doorwerkingsonderzoek van de rekenkamer na een aantal jaar nodig is.

We bedanken de portefeuillehouder en de medewerkers van de gemeente Nijkerk, die hebben meegewerkt aan dit onderzoek.

Bijlage 1 Bronnenlijst

Documenten gemeente Nijkerk

- ITS keurmerk zwembad
- Jeugdprogramma Kind- en Gezinsvriendelijk Nijkerk (2018)
- Meedoen en meetellen in Nijkerk - Samen werken aan inclusie, Plan van aanpak voor de verbetering van de toegankelijkheid in de gemeente Nijkerk (26-10-2017)
- Raadsvoorstel en -besluit behorend bij het plan van aanpak voor de verbetering van de toegankelijkheid in de gemeente Nijkerk (2017-082)
- Raadsinformatiebrief Voortgang Inclusie Agenda (9-5-2019)
- Excel-overzicht met toegankelijkheidsmaatregelen voorzieningen gemeentehuis

Overige documenten en websites

- Handreiking lokale Inclusie Agenda (VNG, 2019)
- Iedereen doet mee! | VNG
- Toegankelijkheidsverklaring website gemeente Nijkerk
- VN-verdrag Handicap | Rechten van mensen met een beperking | Rijksoverheid.nl

Bijlage 2 Respondenten

- Adviseur publieke gezondheid
- Portefeuillehouder
- Gemeentesecretaris ad interim